

A klerikális reakció és az ÁEH ^[1]

„A megyei egyházi hivatalok munkájában az elmúlt másfél év alatt eléggé háttérbe szorult a klerikális reakció leleplezése. A tanács és más szervek által egyes papok ellenséges magatartásáról, tevékenységéről közölt jelzéseket nem vizsgálták ki (pl. Veszprémben), s nem éltek a rendelkezésre álló jogkörrel. Komárom megyében pl. az egyházi megbízott több esetben túl későn közölte a megyei pártbizottsággal az eseményeket, sőt olyan is előfordult, hogy el sem küldte a kért anyagot, vagy fontos tényeket nem közölt a pártbizottsággal.”

Bevezetés

Az 1951 tavaszán felállított Állami Egyházi Hivatal (ÁEH) feladata a hazánkban kiépülő kommunista diktatúra egyházipolitikai programjának széleskörű és tervszerű végrehajtása volt egy olyan szervezeti és intézményi struktúra segítségével, melynek elemei a közölt forrásban világosan kitapinthatóak.

Az '50-es évek elején a Magyar Dolgozók Pártja határozatának megfelelően a megyei tanácsokhoz egyházi előadókat küldtek, akik döntő részben a protestáns és zsidó felekezet(ek), valamint a szekták felett gyakoroltak ellenőrzést területükön, míg a püspökségekre ill. a főpapi székhelyekre állított egyházi megbízottak a katolikus egyház teljes körű káderezését és kontrollját hajtották végre. Az egyházakkal kötött - azok autonómiáját semmibe vevő - megállapodások betartásának ellenőrzése, egyházi iratok cenzúrázása, az egyházi személyekről szóló rendszeres információgyűjtés és ezen adatok nyilvántartása a központi és helyi pártiszervekkel való szoros kapcsolattartással párosult, annál is inkább, mivel az ÁEH megyei és püspöki munkatársai lényegében az MDP-től kapták azokat az irányututasokat és instrukciókat, mellyel munkájukat végezhették. A megbízottak havonként rendszeresen jelentéseket tettek tevékenységükről, és a területükön történt fontosabb eseményekről ún. eseményjelentést küldtek. Munkájukat a hivatal rendszeresen ellenőrizte kiküldött munkatársak által.

Az ÁEH tevékenysége igazodott az egyházipolitikai változásokhoz, így Sztálin 1953. évi halálát követő "enyhülés" - amely azonban elvi engedelményeket vagy döntő változásokat semmiképpen sem jelentett - a hivatal munkájában is megmutatkozott, ami lényegében a rendszerhű békepapi mozgalom helyzetének további megszilárdítását és az alsópapsággal szembeni adminisztratív fellépés bizonyos mértékű visszafogását jelentette.

Két évvel később azonban a párt ismét határozatban erősítette meg az egyházipolitika irányvonalát, ami az egyháznak az állammal kötött egyezmény szigorú betartását biztosította, s egyrészt mindazoknak az adminisztratív és politikai intézkedéseknek a felülvizsgálatát és visszavonását, amelyek 1953 és 1955 között esetleg enyhítést jelentettek az egyházak és felekezetek számára, másrészt a hivatal fokozottabb párt általi ellenőrzését, a hivatali munkatársak keményebb és szigorúbb fellépését az egyházakkal szemben.

Ennek a változásnak egyik dokumentuma a közölt forrás, melyből egyértelművé válik nemcsak az Állami Egyházi Hivatal tevékenysége és módszerei, hanem szoros összefonódása a Magyar Dolgozók Pártja központi és helyi szerveivel, megjelenítve azt az aprólékos és félelmetes kontrollt is, amellyel a hazai egyházakat tartották totális ellenőrzés alatt.

Forrás

MDP Központi Vezetőség
Párt- és Tömegszervezetek Osztálya

Szigorúan bizalmas!
Készült 5 példányban.

Feljegyzés a megyei egyházi hivatalok és egyházi megbízottak munkájáról.

Készült: a Fejér, Győr, Komárom, Vas, Veszprém megyei Pártbizottságok feljegyzései és a Baranya, Somogy, Zala megyei Pártbizottságok telefonjelentései alapján.

A megyei egyházi hivatalok kapcsolata az elmúlt időben bizonyos mértékben javult a megyei párt- és tanácsiszervekkel. A megyei pártbizottságokat rendszeresen tájékoztatják az egyes papok ellenséges tevékenységéről, az egyházi rendezvényekről és esetenként segítséget is adnak azok ellensúlyozásához. Az utóbbi időben - különösen a K.V. márciusi határozata után - jobban törekednek az egyházi köteleességek érvényre juttatásáért (pl. a koronagyűléseken és a püspöki körlevelekben). Több megyében - pl. Somogy, Vas, Veszprém és Komárom megyében - a megyei pártbizottságokkal a papok áthelyezését - esetenként pedig felelősségre vonásukat - megbeszélik. Fejér megyében pl. a megyei egyházi hivatal (március és április hónapban) több pap reakciós tevékenységére adatokat gyűjtött, s leleplezte a püspöki titkárt, aki a megbízottat megkerülve titkos levelezést folytatott az USA-ba.

Ezek ellenére a megyei egyházi hivatalok - különösen pedig a megbízottak - tevékenységében az alábbi hibák tapasztalhatók:

A megyei párt, tanács és tömegszervek, valamint a megyei egyházi hivatalok közötti kapcsolat nem kielégítő. Ez a kapcsolat ezideig főleg a megyei pártiszervektől kért véleményben, az azoknak adott havi jelentésekben, vagy az egyes papok magatartásáról való információadásban merült ki.

Több megyében a megyei pártbizottságok az egyházi megbízottak munkájával elégedetlenek, mivel állásfoglalásaikban nem elég következetesek és sok esetben - különösen az elmúlt másfél évben - túlzott mértékben támogatták az egyház jogtalan kéréseit. Nem egy esetben az egyházi megbízott és vezető egyházi személyek között elvtelen kapcsolat van kialakulóban. Pl. Veszprém megyében Prazsák elvtárs egyházi megbízott Badalik püspöknek disznóöléskor kóstolót vitt és kutyát szerzett számára. Vas megyében Balázs elvtárs munkáját hanyagul végzi, túl sokat tárgyal olyan egyházi személyekkel, akik nem is az ő hatáskörébe tartoznak és ezek igyekeznek befolyásuk alá vonni. A Győr megyei megbízottak opportunista munkájára jellemző, hogy az állami szervek részéről elkövetett túlzásokra rendkívül érzékenyen reagáltak, azonban nem ez történt, amikor a papok túlkapásairól és egyezmény-megsértő magatartásokról volt szó.

Több helyen - így pl. Veszprémben Moravec elvtárs és Komárom megyében Hevesi János elvtárs - az egyházi megbízottak igyekeznek becsületesen ellátni munkájukat, azonban politikai felkészültségük és általános műveltségük alacsony és így nem tudják elvégezni a rájuk bízott feladatokat.

Az utóbbi időben több helyen az egyházi megbízottak munkájában visszaesés tapasztalható. Nem követelik meg maradéktalanul az egyház részéről az egyezmény betartását, gyakori esetben "népszerűségüket" féltve túlságosan diplomatikusan akarnak eljárni s emiatt gyakran csak az eseményeket regisztrálják (pl. Győr, Komárom, Vas, és Veszprém megyében stb.) ahelyett, hogy az állam és az egyház közötti egyezményeknek teljes mértékben érvényt szereznének. Az elmúlt másfél évben - pl. Fejér és Veszprém megyében - több esetben jogtalan egyházi követelések támogatottak, (pl. épületek visszajuttatása stb.) elvi engedelményeket láttak a vallás kérdésében (pl. Veszprém megyében) s engedékeny, liberális magatartást tanúsítottak. Vas- és Győr megyében jelentősebb adminisztratív intézkedést az elmúlt másfél évben nem tettek az egyezményt megsértő papokkal szemben (ehhez az Állami Egyházi Hivatal sem járult hozzá), bár a megyei pártbizottságok több esetben felhívták figyelmüket az egyezmény nyilvánvaló megsértésére (pl. illegális hittanóra, templomépítésre való gyűjtés stb.)

A megyei egyházi hivatalok munkájában az elmúlt másfél év alatt eléggé háttérbe szorult a klerikális reakció leleplezése. A tanács és más szervek által egyes papok ellenséges magatartásáról, tevékenységéről közölt jelzéseket nem vizsgálták ki (pl. Veszprémben), s nem éltek a rendelkezésre álló jogkörrel. Komárom megyében pl. az egyházi megbízott több esetben túl későn közölte a megyei pártbizottsággal az eseményeket, sőt olyan is előfordult, hogy el sem küldte a kért anyagot, vagy fontos tényeket nem közölt a pártbizottsággal. Pl. az alsógallai plébános templomi előadás szervezését, vagy hogy a bársonyosi plébános cowboy és kalandor regényeket kölcsönzött az iskolás gyerekeknek.

A megyei egyházi hivataloknál dolgozó elvtársak keveset járnak ki területre. Információikat nagyobb részben - pl. Komárom, Vas és Veszprém megyékben - a többé-kevésbé demokratikus magatartású papoktól szerzik be. Ezek iránt túlzott bizalommal vannak, s emiatt a megyei egyházi hivatalok jelentései sok esetben egyoldalúak és az egyházi befolyásról adott kép nem egészen helytálló. A gyenge kapcsolat miatt nem tudnak időben az eseményekről (pl. Vas megyében nem tudták a megyei pártbizottságnak felvilágosítást adni a június 5-i celli búcsúról és nem ismerik a hittan beiratkozással kapcsolatos papi tevékenységet). A megyei egyházi megbízottak főleg a körlevelek tartalmát és kiadását ellenőrzik, (pl. Vas megyében) azonban nem kísérik figyelemmel azoknak további sorsát.

Az állami egyházi hivatal részéről rendkívül kevés helyszíni segítséget adnak a megyei egyházi hivataloknak (pl. Fejér és Veszprém megyében). Nem kielégítő az egyházi megbízottakkal való foglalkozás, nem kapnak alapos tájékoztatást az egyházi politikai kérdésekről. Pl. a püspök olvassa az Osservatore Romanót - a Vatikán lapját - ugyanakkor az Állami Egyházi Hivatal nem küldi azt meg az egyházi megbízottaknak, holott ezeket kiválóan fel tudnák használni.

A megyei pártbizottságok - különösen pedig a megyei tanácsok - sem adtak meg minden segítséget az egyházi hivatalok munkájához, nem követelték meg a tartalmasabb elvi kapcsolat kialakítását. Nehezíti a megyei pártbizottságok ellenőrző tevékenységét (pl. Fejér és Vas megyében) az, hogy nem tudják milyen utasítást kapnak az Állami Egyházi Hivaltól a megyei hivatalok.

A megyei egyházi hivatalok munkájában levő hibák hozzájárultak az egyes papok túlkapasaihoz és a klerikális reakció befolyásának növekedéséhez. Baranya megyében a papság nagy része vonakodik végrehajtani az egyezményt; Komárom megyében a békepapok a hitélet fokozására törekednek stb.

Budapest, 1955. június 14.

Jelzet: MOL M-KS-276-54/372.ő.e. 39-41.o. A Magyar Országos Levéltár (MOL) "M" szekciójába sorolt, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezető Szerveinek (KS) 276. fondjához tartozó anyagának 54. csoportja, mely a párt titkársági üléseinek anyagát tartalmazza. A fenti forrás az MDP Titkársága 1955. július 11-i ülésének jegyzőkönyve, a Párt-és Tömegszervezetek Osztályának jelentése.

Címkék:

[Állami Egyházi Hivatal](#) ^[2]

[MDP](#) ^[3]

[Magyar Dolgozók Pártja](#) ^[4]

[egyházi politika](#) ^[5]

[ÁEH](#) ^[6]

Kiadás: 4. évfolyam (2004) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/a_klerikalis_reakcio_es_az_aeh.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/a_klerikalis_reakcio_es_az_aeh.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/allami-egyhazugyi-hivatal>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mdp>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/egyhazpolitika>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ae>